

*Березін О.В., д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки підприємства ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава*

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація

Розглядаються проблеми ресурсозбереження підприємств з урахуванням екологічних аспектів. Наголошується на необхідності опрацювання та реалізації ефективного інструментарію, що формує збалансоване за низкою критеріїв господарювання з мінімізованим негативним впливом на навколишнє середовище.

Ключові слова: екологічна складова; економічна безпека держави; конкурентні переваги; ресурсозбереження підприємств.

Аннотация

Рассматриваются проблемы ресурсосбережения предприятий с учётом экологических аспектов. Сделано ударение на необходимости разработки и реализации эффективного инструментария, который формирует сбалансированное по ряду критериев хозяйствование с минимизированным влиянием на внешнюю среду.

Ключевые слова: конкурентные преимущества; ресурсосбережение предприятий; экологическая составляющая; экономическая безопасность государства.

Annotation

The problems of enterprises resource conservation are considered taking into account ecological aspects. It is emphasized the necessity of elaboration and implementation of the effective tool generating balanced within a variety of criteria management with minimized impact on external environment.

Keywords: competitive advantages; enterprises resource conservation; ecological component; economic security of the state.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Обґрунтування власної стратегії розвитку підприємств за умов конкуренції потребує серед іншого і дослідження екологічних аспектів ресурсозбереження суб'єктами ринку. Забезпечення сталого розвитку економіки, необхідність збереження для майбутніх поколінь можливості господарського використання ресурсів зумовлюють потребу теоретичного обґрунтування відповідних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В українській та зарубіжній літературі напрям ресурсозбереження розглядався у працях К. Боулдінга, С. Дуди, Н. Краснокутської, Д. Медоуза, Н. Міценко, Г. Одума, У. Ростоу, Р. Солоу, Г. Тейлора, Т. Тітенберга та ін.

Разом з тим, нині практично не висвітлені у фахових публікаціях проблеми екологічної складової у ресурсозбереженні підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. На тлі широкого трактування поняття «ресурсозбереження» саме проблеми екологічного підходу до його практичної господарської організації нині знаходяться осторонь, що зумовлює актуальність теми статті.

Формулювання мети статті (постановка завдання). У статті поставлено за мету дослідити екологічні аспекти ресурсозбереження підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічний акцент у господарській діяльності підприємств розглядаємо як цілеспрямований процес, зорієнтований на оптимізацію природокористування.

Постає питання щодо оцінки екологічного впливу підприємства на довкілля, пошуку відповідних показників, що дозволить оптимізувати інноваційні заходи підприємств у процесі господарського ресурсозбереження та оцінити їх ефективність.

Вирішення екологічних проблем оптимізації ресурсозбереження вбачається за наступними напрямками:

забезпечення ефективного регулювання охорони навколишнього середовища;

ресурсоощадного використання природних ресурсів у господарських процесах суб'єктів ринку;

перехід підприємств на застосування ресурсоощадних і природоохоронних технологій;

забезпечення ефективного правового супроводу охорони навколишнього середовища;

формування інноваційної ідеології природокористування тощо.

Зауважимо, що показники для оцінки екологічного впливу підприємства на довкілля пов'язані з умовами виробництва, безпекою праці, рівнем застосовуваних технологій.

Врахування екологічного аспекту ресурсозбереження підприємств потребує опрацювання та реалізації ефективного інструментарію, що формує збалансоване за низкою критеріїв господарювання з мінімізованим негативним впливом на навколишнє середовище.

Варто пам'ятати, що прискорення технологічного прогресу може бути досягнутим з різним рівнем приросту ресурсів, що слід розглядати як характеристику типу економічного розвитку підприємства чи галузі.

Екологічний аспект ресурсозбереження підприємств передбачає формування відповідних елементів механізму управління, а саме тих компонентів економічної системи, що здійснюють управлінський вплив.

Стратегія ресурсозбереження підприємства з урахуванням екологічного аспекту має передбачати формування як пропозиції шляхом обґрунтування мотиваційного впливу, який спрямовує виробників на випуск екологічно чистої продукції, так і формування попиту шляхом психологічного впливу на переконання споживачів у необхідності споживання екологічно чистої продукції [1].

Екологічна оцінка результатів господарської діяльності підприємств визначає рівень її впливу на довкілля. Результати господарської діяльності підприємств в Україні, на жаль, практично не залежать від рівня

ресурсозбереження, більшість виробників через жорсткий брак коштів не запроваджують прогресивних технологій.

Серед причин такого стану варто назвати низку причин, що перешкоджають розвитку екологічного господарювання: відсутність ринку екологічних послуг; незначний досвід власників (менеджерів) у цій царині; обмеженість видів екологічних послуг тощо.

Екологічна складова ресурсозбереження у розвитку господарської діяльності підприємств є важливою не лише з погляду зростання обсягів виробництва екологічно чистої продукції, але і стосовно соціальних умов.

Подальше зростання ефективності господарської діяльності варто досліджувати в економіко-технологічному аспекті та спрямованості на забезпечення якості продукції з використанням економічних методів управління. Технології господарювання, що не відповідають інноваційним характеристикам, призводить до погіршення довкілля, зростання витрат на його збереження. Більшість суб'єктів ринку не лише відчують вплив забруднення з боку інших галузей економіки, але й самі є забруднювачами довкілля саме через недосконалість використовуваних технологій.

З огляду на це, існує нагальна необхідність опрацювання та запровадження у господарській діяльності інноваційних технічних засобів і технологій господарювання, які мають забезпечити зменшення негативних екологічних наслідків інтенсифікації господарської діяльності і природокористування, обґрунтування програм ресурсозбереження.

Таким чином, необхідним є опрацювання механізму еколого-економічного регулювання господарської діяльності, що ми розглядаємо як елемент економічної безпеки держави [2].

Екологічна небезпека господарської діяльності підприємств у цілому, без урахування специфічних особливостей галузі, може визначатися:

забрудненням атмосферного повітря викидами, що утворюються у процесі господарської діяльності суб'єктів ринку;

забрудненням водоймищ та ґрунтових вод стоками, що утворюються як відходи господарської діяльності;

погіршенням умов праці;

відчуженням земель сільськогосподарського призначення тощо.

В Україні існує потреба формування та розвитку інформаційної бази, створення національних стандартів екологічно чистої продукції (що нині лише започатковується). Відсутність такої бази не лише провокує появу проблем ресурсозбереження, але і спотворює об'єктивне уявлення щодо впливу підприємства на навколишнє середовище, регулювання організаційно-економічних відносини природокористувачів тощо.

Шляхи вирішення згаданих екологічних проблем та проблем ресурсозбереження вбачаємо у створенні державою сприятливих умов активного залучення підприємств до:

розвитку інфраструктури екологічного господарювання;

формування банку єдиної регіональної екологічної інформації;

розширення співробітництва між усіма учасниками господарського процесу;

розширення використання світового досвіду вирішення екологічних проблем та проблем ресурсозбереження;

пошук ефективних джерел фінансування екологічних програм.

Формування підприємствами ефективної політики ресурсозбереження з урахуванням екологічної складової може бути досягнуто завдяки:

обґрунтуванню нормативів щодо використання природних ресурсів та забруднення довкілля;

опрацювання комплексних цільових програм природоохоронної діяльності та раціонального використання ресурсів на мікро- та макрорівні;

стимулювання господарської активності щодо інвестування екологічних проєктів;

обґрунтування штрафних санкцій за самовільне використання суб'єктами ринку природних ресурсів чи погіршення їх якості у процесі власної господарської діяльності (зниження родючості ґрунтів, рибопродуктивності водойм, продуктивності лісів тощо).

Варто сподіватися, що основною метою запровадження економічних механізмів у вигляді штрафних санкцій щодо порушників законодавчих та нормативних вимог стосовно використання природних ресурсів має стати зміна ставлення до екології, адже це напряду пов'язано з ресурсозбереженням підприємств.

Нагадаємо, що передумовою екологічного оновлення ринкової інфраструктури має стати діяльність її інноваційних елементів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Викладене свідчить, що у функціонуванні підприємств України головним має стати еколого-економічний аспект ресурсозбереження, основними складовими якого є:

організація виробництва продукції з високим рівнем екологічної чистоти (за стандартами країн ЄС);

медична пропаганда національної екологічно чистої продукції;

забезпечення цінової доступності екологічно чистої продукції широкому колу споживачів.

Потребують подальших широких наукових досліджень проблеми формування ефективних організаційно-економічних відносин суб'єктів ринку.

Література

1. Іваненко О. В. Формування потенціалу ресурсозбереження соціально-економічних систем / О. В. Іваненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 8. – С. 7-10.

2. Михаліцька Н. Я. Реалізація політики енерго- та ресурсозбереження в контексті зміцнення національної безпеки / Н. Я. Михаліцька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2013. – Вип. 2. – С. 108-117.